

Олексій Юрійович ДРОЗД,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ, Київ, Україна;

Інна Вікторівна ДІДЕНКО,

прокурор відділу організації діяльності у сфері запобігання та протидії корупції
Генеральної прокуратури України, Київ, Україна

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЯК ПРОЯВ НЕОПОТИЗМУ, ФАВОРИТИЗМУ ТА КРОНІЗМУ

Конфлікт інтересів – це конфлікт між публічно-правовими обов'язками і приватними інтересами державної посадової особи, за якого її приватні інтереси котрі, впливають з її положення як приватної особи, здатні неправомірним чином вплинути на виконання цією державною посадовою особою її офіційних обов'язків або функцій [1].

Конфлікт інтересів належить до адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (ст. 172-7 КУпАП «Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»). Щоб зрозуміти ознаки конфлікту інтересів як правопорушення, пов'язаного з корупцією, слід звернутися до законодавчого тлумачення цих дефініцій.

До ознак конфлікту інтересів як різновиду правопорушення, пов'язаного з корупцією належить:

- відсутність ознак корупції;
- порушення вимог, заборон та обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції»;

- вчинення особами, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та особами, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Отже, конфлікт інтересів – це ситуація, при якій службова особа виконуючи свої обов'язки має приватний інтерес (особисту заінтересованість), який хоча і не обов'язково призводить до прийняття неправомірного рішення або вчинення неправомірного діяння але здатний до цього призвести.

Для визначення різновидів конфлікту інтересів у суспільстві широко використовують такі поняття як непотизм, фаворитизм та кумівство.

Як стверджує Х.Й. Лаут, корупція у проявах кумівства, патронажу, клієнтелізму, мафії, автократичних клік перешкоджає демократичному розвитку. Саме ці явища відображають види конфлікту інтересів. Як стверджує М. Квон вони є одними з найпоширеніших джерел конфліктів. У політичній та управлінській сферах вони стають причиною прийняття неефективних рішень, втрати мотивації та зниження продуктивності праці працівників [2, с. 281].

Фаворитизм (від лат. *favor* «милість») – це «несправедливе, упереджене заступництво улюбленцям на службі, на шкоду справі». У словнику Брокгауза і Ефрона визначено фаворитизм як «прист-

расне заступництво улюбленцям (фаворитам) і призначення улюбленців на високі посади, не дивлячись на те, що вони не володіють ні здібностями, ні знаннями, необхідними для їх служби» [3].

В Оксфордському словнику термін «*favouritism*» визначено як «практику надання несправедливих преференцій одній особі або групі осіб за рахунок інших» [4].

Непотизм, також кумівство (від лат. *nepotis* – онук, племінник) – сприяння, що надається родичам або друзям, незалежно від професійних досягнень. У словнику іноземних слів непотизм визначено, як «службове заступництво родичам і своїм людям; кумівство». З наведених визначень випливає, що фаворитизм і непотизм мають місце бути у випадках, коли покровитель, наділений владою, просуває фаворита по кар'єрних сходах незалежно від його досвіду, заслуг і успіхів [5].

Кронізм – це фаворитизм по відношенню до давніх друзів, особливо при призначенні їх на адміністративні посади, незалежно від їхньої профпридатності.

Поняття «кронізм» цей словник тлумачить як «призначення друзів чи однодумців на посади в органах влади без належного врахування їхньої кваліфікації» [4]. Однак на практиці кронізм полягає в тому, що на певні посади призначаються переважно не родичі, а знайомі, друзі чи інші наближені до конкретної людини особи. Кронізм визначають як надання переваги давнім друзям політиків під час заповнення вакантних посад, незалежно від рівня їхніх заслуг. У Великій Британії явище кронізму характеризують усталеними словосполученнями на зразок «старі шкільні краватки» або «клуб давніх друзів».

Як свідчить ст. 13 Модельного кодексу поведінки для державних службовців, доданому до Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи від 11 травня 2000 р. № R (2000) 10 про кодекси поведінки для державних службовців: «зіткнення інтересів виникає в такій ситуації, коли державний службовець має особисту зацікавленість, яка впливає або може вплинути на об'єктивне і неупереджене виконання ним своїх службових обов'язків», і що «особиста зацікавленість державного службовця включає будь-яку вигоду для нього (неї) особисто або для його (її) сім'ї, родичів, друзів і близьких, а також для осіб і організацій, з якими він (вона) мають або мали ділові або пов'язані з політикою відносини. У це поняття входить також будь-яку фінансову чи цивільне зобов'язання, яке несе державний службовець» [6].

На основі вищесказаного варто провести паралелі для порівняння.

непотизм та кронізм є видами конфлікту інтересів, що має на меті призначення осіб, які мають пряме чи побічне відношення до особи керівника.

особи, які призначаються не мають відповідного рівня компетентностей для обіймання тієї чи іншої посади.

непотизм передбачає призначення та подальший кар'єрний ріст осіб, які перебувають у родинних зв'язках з керівником.

кронізм має на меті забезпечення реалізації несправедливих рішень по відношенню до близьких осіб, які внаслідок дружніх відносин, отримали посади уповноважених осіб органів державної влади або місцевого самоврядування.

спільним для осіб, які отримують відповідні посади за рахунок фаворитизму та кронізму та непотизму, є відсутність проведеного конкурсного відбору на засадах прозорості та неупередженості.

Сьогодні конфлікт інтересів знаходить свій вияв через такі форми, як непотизм, кронізм, фаворитизм, та створює значне коло варіацій, що допомагає зрозуміти наскільки корумпованим є середовище, де уже давно знівельовані поняття професіоналізму, компетентності та відповідальності.

Тому важливим етапом є створення ефективного механізму запобігання виникнення конфлікту інтересів в контексті формування нової Антикорупційної стратегії та розробки відповідних методичних рекомендацій щодо питань розмежування понять «непотизму», «кронізму» та «фаворитизму».

Список бібліографічних посилань

1. Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб. Київ, 2016. 46 с. // Кіровоградська обласна державна адміністрація: офіц. сайт. URL: http://www.kr-admin.gov.ua/Corruption/Ua/metod_rekomendaciyi.pdf (дата звернення: 13.02.2017).
2. Alper Buyukarslan B., Derya Ergun Ozler N. The overall outlook of favoritism in organization: A literature review. *International Journal of Business and Management Studies*. 2011. Vol. 3, No. 1. P. 275–285. URL: http://www.sobiad.org/eJOURNALS/journal_IJBM/archives/2011_Vol_3_no_1/26n_derya_ergun.pdf (дата звернення: 13.02.2017).
3. Фаворитизм // Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка/Чудинов А. Н. URL: <http://enc-dic.com/fwords/Favoritizm-37868.html> (дата звернення: 13.02.2017).
4. Oxford English Dictionary: The definitive record of the English language/Oxford University Press. URL: <http://www.oed.com> (дата звернення: 13.02.2017).
5. Непотизм // Словарь иностранных слов русского языка/Комлев Н. Г. URL: <http://enc-dic.com/fwords/Nepotizm-24385> (дата звернення: 13.02.2017).
6. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців: прийн. 11 трав. 2000 р.) // База даних «Документи»/Верховна Рада України. URL: http://crimcor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article?jsessionid=C75D14A4396DDB62F4F196E8FD76B58E?art_id=48082&cat_id=46352 (дата звернення: 13.02.2017).

Одержано 14.02.2017